

<http://doi.org/10.5281/zenodo.5889217>

Obserwacje tamaryszki *Acrocephalus melanopogon*, wodniczki *A. paludicola* i zaroślówki *A. dumetorum* na Górnym Śląsku wiosną 2020 roku

Observations of Moustached Warbler *Acrocephalus melanopogon*, Aquatic Warbler *A. paludicola* and Blyth's Reed Warbler *A. dumetorum* in Upper Silesia in spring 2020

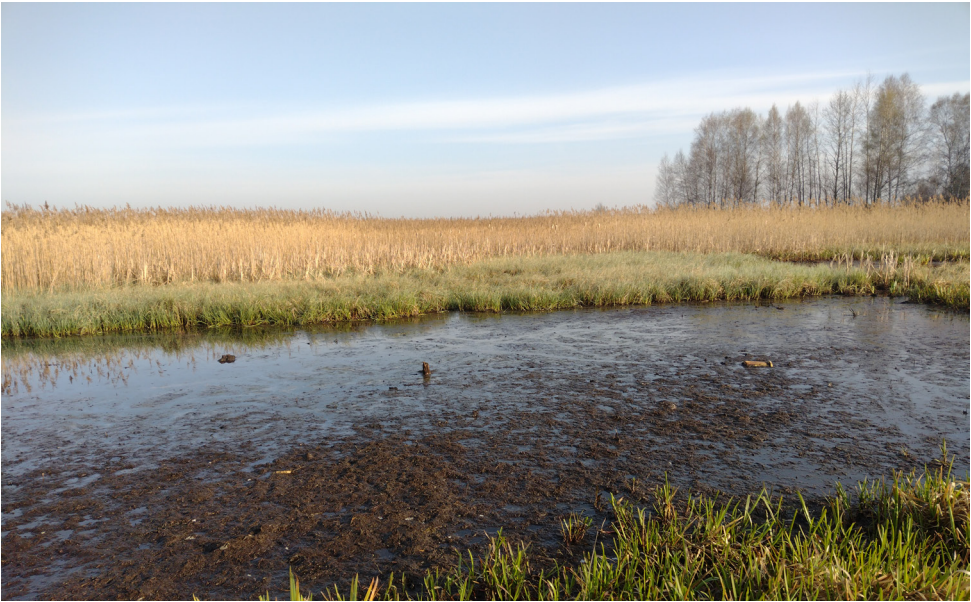
Szymon Beuch

Pracownia Badań Ornitologicznych
Muzeum i Instytut Zoologii PAN
ul. Wilcza 64, 00-979 Warszawa
e-mail: sbeuch@miiz.waw.pl

W kwietniu i maju 2020 r., w północno-zachodniej części konurbacji górnośląskiej (na łącznym obszarze niecałych 100 km²) dokonałem czterech obserwacji skrajnie rzadkich w skali Śląskiego Regionu Ornitologicznego gatunków ptaków z rodzaju *Acrocephalus* – tamaryszki *A. melanopogon*, dwóch wodniczek *A. paludicola* i pary zaroślówek *A. dumetorum*.

Podczas penetracji wschodniego brzegu zb. Świerklaniec w dn. 13.04.2020 usłyszałem stłumiony śpiew ptaka, którego w pierwszym momencie oznaczyłem jako trzcinniczka *Acrocephalus scirpaceus*. Dość silny wiatr utrudniał nasłuch i aby potwierdzić przynależność gatunkową i nagrać ptaka (byłby to jeden z wcześniejszych trzcinniczek na Śląsku) podszedłem znacznie bliżej źródła dźwięku. Śpiew dochodził z rozległego trzciniowiska, przylegającego do otwar-

tego błotnego wypłycenia, graniczącego z płatem szuwaru mannowego, łąki bagiennej oraz kęp oczeretu *Schoenoplectus* sp. i situ *Juncus* sp. Miejsce to wyróżniało się dużym urozmaiceniem typów roślinności na bardzo niewielkim fragmencie (fot. 1). Głębokość wody w miejscu obserwacji wynosiła ok. 30 cm. Podejrzany ptak śpiewał z głębi trzciniowiska, krótkimi seriami i stosunkowo rzadko, a śpiew często zanikał w silnym wietrze. Po kilkunastu minutach oczekiwania udało mi się w końcu usłyszeć dość dobrze całą zwrotkę śpiewu. Brzmiał on rzeczywiście jak nieco przyspieszona wersja głosu trzcinniczka. Pod koniec zwrotki usłyszałem jednak znamienne, długie zawrodo „tiu-tiu, tiuu, tiuu, tiuuu, tiuuu, tiuuu...” przywodzące na myśl fragment śpiewu słowika rdzawego *Luscinia megarhynchos*. Wtedy już wiedziałem, że ptakiem odzywającym

Fot. 1. Miejsce obserwacji tamaryszki *Acrocephalus melanopogon* i wodniczki *Acrocephalus paludicola* w kwietniu 2020 r. nad zb. Świerklaniec (fot. S. Beuch)

Photo 1. The site where Moustached Warbler & Aquatic Warbler were observed in April 2020 at Świerklaniec reservoir

Fot. 2. Tamaryszka *Acrocephalus melanopogon*, 13.04.2020, zb. Świerklaniec (fot. S. Beuch)

Photo 2. Moustached Warbler, 13.04.2020, Świerklaniec reservoir

się z trzcinowiska przede mną jest tamaryszka. Przez następne kilkadziesiąt minut ptak śpiewał kilkuminutowymi seriami, po czym milczał przez kolejne kilka-kilkanaście minut. Wiatr na pewien czas ustał, dzięki czemu w niemal każdej wydawanej piosence dało się usłyszeć charakterystyczny dla tamaryszki element zawrodzenia. Najczęściej pojawiał się on na początku lub na końcu zwrotki. Poza tym śpiew przypominał bardzo piosenkę trzciniczka, był jednak zdecydowanie szybszy i pozbawiony niektórych trzeszczących głosek. Po ok. 40 minutach obserwacji słuchowej ptak pokazał się na łodydze trzciny przez dosłownie kilka sekund (fot. 2). Następnie zapadł w dolną partię trzcinowiska i już się nie

pokazał. Ptak nie reagował na stymulację głosową. Następnego dnia ptak śpiewał kilkadziesiąt metrów dalej, w urozmaiconej siedliskowo, szerokiej przecince w trzcinach, blisko lustra wody zbiornika. Było tam wiele otwartych i niskich fragmentów zeszłorocznego szuwaru, w tym połamanych kęp trzciny. Dość często udawało się tam obserwować tamaryszkę, żerującą zwykle w najniższych fragmentach roślinności. Była jednak dość skryta i rzadko pokazywała się na dłużej niż kilka sekund. Cały czas śpiewała kilkuminutowymi seriami, regularnie wplatając typowe dla gatunku „słowicze” zawrodzenie. Obserwowany ptak był wyraźnie ciemniejszy od rokitniczki – bardziej szarobrazowy, bez rudawych odcieni. Szcze-

Fot. 3. Miejsce obserwacji wodniczki *Acrocephalus paludicola* 23.04.2020 w Bytomiu-Miechowicach (fot. S. Beuch)

Photo 3. The site where Aquatic Warbler was observed on 23.04.2020 in Bytom-Miechowice

gólną uwagę zwracało ubarwienie głowy – jednolicie ciemny szczyt głowy i czarniawy „wąsik”, które kontrastowały z szerołąką, białą brwią i białawym podbródkiem. Boki ciała były brązowo-rude, nogi czarniawe, a skrzydła z wyraźnie krótszą niż u rokitniczki projekcją lotek. Ptak przebywał w tej lokalizacji łącznie przez cztery dni (13–16.04) i słychać go było zwykle w tym samym miejscu co podczas pierwszej obserwacji.

Wieczorna kontrola zb. Świerkianiec w dniu 17.04 nie wykazała już obecności tamaryszki, za to dokładnie w tym samym miejscu usłyszałem śpiewającego samca wodniczki. Ptak zaczął śpiewać po zachodzie słońca (ok. godz. 20). Odzywał się z bardzo przerzedzonego zeszłorocznego trzcinowiska, przerastającego niskie młode pędy manny i pałki. Podeszedłem bardzo blisko śpiewającego ptaka i nagrałem całą sekwencję piosenki. Po kilku minutach nasłuchu zobaczyłem drgające pojedyncze źdźbło trzciny, a następnie wspinając się po nim w górę wodniczki. Z odległości kilku metrów, pomimo słabego już oświetlenia, widziałem typową dla gatunku kolorystykę wierzchu ciała – wyraźne dwie białe smugi na plecach oraz jednolicie jasny pasek ciemieniowy wzdłuż ciemnej czapeczki. Ptak śpiewał niemal bez przerwy przez kolejne kilkanaście minut, przerwał zupełnie po zapadnięciu zmroku. Nazajutrz (18.04) był aktywny dokładnie w tej samej gęstej części trzcinowiska, co dwa dni wcześniej tamaryszka. Nie obserwowano go już wizualnie, a jedynie słyszano śpiew do późnych godzin wieczornych. Następnego dnia ptaka w tym miejscu nie stwierdzono.

Drugiej obserwacji wodniczki tej wiosny dokonałem 23.04 na podmokłym, zapadliskowym obszarze w Bytomiu-Miechowicach, nieopodal tzw. „Bagna Bączek”. Zalane, powiększające się zapadlisko pokopalniane utworzyło tu dość rozległe rozlewisko, otoczone łąkami, nieużytkami i sąsiadujące z niewielkim płatem trzciny (fot. 3). Właśnie z tego trzcinowiska tuż przed godz. 12 usłyszałem z ok. 100 m śpiew kojarzący mi się z wodniczką. W miejscu tym śpiewała jednak wcześniej rokitniczka i dla pewności podeszedłem bliżej żeby oznaczyć gatunek. Zarówno niewielki i mało atrakcyjny obszar potencjalnego siedliska, jak i nietypowa dla aktywności wodniczki pora dnia sprawiły, że podchodziłem do pierwotnego oznaczenia z dużą dozą niepewności. Gdy stanąłem tuż przy trzcinowisku, przez dłuższy czas nie było słychać głosu żadnego ptaka. Postanowiłem więc odtworzyć śpiew wodniczki z telefonu komórkowego. Dosłownie po kilku sekundach stymulacji, z trzcinowiska zaczęła śpiewać jednocześnie wodniczka i rokitniczka. Przestałem odtwarzać głos, a wodniczka śpiewała dalej. Po kilku minutach ptak pokazał się bardzo blisko brzegu szwaru. Śpiewał nieustannie, w odległości kilku metrów ode mnie. Przybrał charakterystyczną dla wodniczki pozę trzymając się rozłożonymi na boki nogami dwóch łodyg trzciny. Po chwili zaczął spokojnie czyścić upierzenie, nie przerywając śpiewu. W pewnym momencie pojawił się agresywny samiec rokitniczki, który podleciał do wodniczki i zaczął ją gonić. Wróciłem w to miejsce wieczorem tego samego dnia. Wodniczka śpiewała, sie-

Fot. 4 i 5. Wodniczka *Acrocephalus paludicola*, 23.04.2020, Bytom-Miechowice (fot. S. Beuch)
Photo 4 & 5. Aquatic Warbler, 23.04.2020, Bytom-Miechowice

dząc na eksponowanym punkcie w głębi trzcinowiska. Udało się zrobić wtedy kolejne fotografie (fot. 4 i 5). Dwukrotnie obserwowałem wówczas ponownie agresywne zachowanie samca rokitniczki wobec wodniczki. Chwilę przed zmrokiem wodniczka przestała śpiewać. Następnego dnia nie stwierdziłem już jej obecności w tym miejscu.

W dniu 30.05 razem z Tomaszem Biwo kontrolowaliśmy gniazda ptaków na wyspie na zbiorniku Dzierżno Małe w Pyskowicach (pow. gliwicki). Po przeprowadzonej kontroli, już w trakcie cumowania łodzi na brzegu zbiornika (ok. godz. 10) usłyszałem dobiegający z pobliskiego zadrzewienia śpiew, który w pierwszym momencie skojarzył mi się ze śpiewem zarosłówni. Głos dochodził z alei robinii akacjowych *Robinia pseudoacacia*, porastających czynny nasyp kolejowy, tuż przy ośrodkach wczasowych na brzegu zbiornika. Po wejściu na nasyp dość szybko udało się zlokalizować śpiewającego ptaka, który faktycznie okazał się być zarosłównią. Trzymał się on wąskiego (ok. 7 m), nieskoszonego pasa traw, pokrzyw, zeszłorocznych pędów trzcin, porośniętego luźno młodymi robiniami i krzewami bzu czarnego *Sambucus nigra*. Obserwowano go w tym miejscu niemal codziennie, co najmniej do 8.06. Samec śpiewał na bardzo niewielkim terytorium (ok. 5 a). Był zdecydowanie mało płochliwy (w porównaniu do łożówki *A. palustris*), śpiewał często z eksponowanych punktów (pędu trzcin, albo gałęzi drzewa lub krzewu), w zasadzie o każdej porze dnia i prawie w ogóle nie reagował na bliską obecność obserwatora (fot. 6). Trzykrotnie obserwowano wraz z nim

drugiego osobnika, zwykle bardzo skrytego, który również wykazywał cechy fenotypowe zarosłówni – ogólną łupkowo-brązową kolorystykę, stosunkowo długi dziób i brew, krótką projekcję skrzydeł. Gdy pojawiał się drugi osobnik, śpiewający ptak znikał wraz z nim w trawach, często na dłuższą chwilę. Nie obserwowano noszenia materiału ani innych zachowań sugerujących próbę lęgu. W dniu 8.06 oba ptaki zareagowały głosami zaniepokojenia (które nagrano) na pojawienie się samicy kukułki *Cuculus canorus*. Potem nie zaobserwowano już zarosłówni w tym miejscu, pomimo trzech kilkugodzinnych kontroli pod koniec czerwca i na początku lipca.

Wszystkie trzy opisywane gatunki są na Śląsku obserwowane wyjątkowo rzadko. Wcześniej dokonano tu tylko jednego stwierdzenia tamaryszki – w kwietniu 2007 r. schwytano ptaka na stawach Stawno, pow. milicki (Tomasik i Czyż 2008). Poza regionem obserwowano tamaryszkę w kraju tylko dwukrotnie: śpiewające samce widziano w maju 1989 r. na Zb. Żywieckim i w kwietniu 2016 r. na stawach w Spytkowicach, pow. oświęcimski (Stawarczyk i in. 2017). Opisywane stwierdzenie ze zbiornika Świerklaniec było więc czwartym stwierdzeniem w kraju i drugim w granicach Śląskiego Regionu Ornitologicznego. Gatunek ten gnieździ się niezbyt licznie i w dużym rozproszeniu w południowej i południowo-wschodniej Europie i Azji. Najbliższe Polsce, regularnie zasiedlane stanowiska łąkowe znajdują się na Węgrzech i w Austrii (Keller i Sokolov 2020). Mimo stosunkowo niewielkiej odległości, gatunek ten jest rzadko obserwowany

na północ od stałego arealu. W Czechach obserwowany jest prawie corocznie (0–5 stwierdzeń w roku), zwykle w miesiącach letnich (lipiec–wrzesień). Obserwacji wiosennych notuje się tam stosunkowo niewiele (<http://fkco.cz/druhypo/acrmel>). W Polsce wszystkie cztery stwierdzenia pochodzą z kwietnia i maja (Stawarczyk i in. 2017). Trend liczebności europejskiej populacji tamaryszki nie jest jednoznaczny – gatunek wycofał się z wielu stanowisk na zachodzie i południu arealu (zwłaszcza w Hiszpanii, Włoszech, Grecji), natomiast pojawił się na wielu nowych stanowiskach na Węgrzech, które skupiają obecnie ponad 10% europejskiej populacji. Nie wiadomo jednak czy jest to wynikiem faktycznego wzrostu liczebności, czy tylko zwiększonej wykrywalności gatunku w tym kraju (Keller i Sokolov 2020).

Wodniczka jest gatunkiem, którego większość światowej populacji zasiedla obecnie tereny Polski, Białorusi i Ukrainy (Dyrzc 2020). Czynna ochrona siedlisk, prowadzona na najważniejszych polskich stanowiskach, skutkuje stabilną, a miejscami również rosnącą liczebnością populacji wodniczki. W latach 2013–2018 jej krajową liczebność oceniano na 3200–4500 śpiewających samców (Chodkiewicz i in. 2019), gniazdujących przede wszystkim na bagnach w dolinie Biebrzy i na Lubelszczyźnie. Ok. dwukrotnie więcej samców szacuje się łącznie w zachodniej Białorusi i na Ukrainie (Flade i Kalyakin 2020). Mimo tej dość dużej liczebności i niewielkiej odległości od Śląska gatunek jest obserwowany w regionie niezwykle rzadko. W XX w. był nielicznym ptakiem przelotnym obserwowanym

podczas wiosennego (kwiecień–maj) i jesiennego (sierpień–październik) przelotu. W okresie powojennym dokonano co najmniej 24 stwierdzeń, a nie 11 jak podają Smyk i Stawarczyk (2015). Pomyłka ta wyniknęła zapewne z błędnego zacytowania rozdziału monografii regionalnej (Dyrzc i in. 1991), gdzie napisano wprost o 11 powojennych obserwacjach wiosennych, a następnie wymieniono co najmniej kilkanaście jesiennych, co musiało zostać przeoczone przez autorów (Smyk i Stawarczyk 2015). Prawdopodobnie ostatnim znanym stwierdzeniem wodniczki w XX w. była obserwacja ze zb. Świerklaniec 19.04.1988 (Szlama i in. 2006). W XXI w. obserwowano ten gatunek dwukrotnie – 7.08.2004 widziano młodego ptaka na łące przy zb. Dzierżno Duże (P. Skałban; Beuch i Szlama 2017) oraz 23.04.2017 śpiewającego samca na zapadlisku Farskie pod Gliwicami (P. Skałban; Obserwacje faunistyczne 2018). Opisywane tegoroczne stwierdzenia z Bytomia i zb. Świerklaniec są więc zaledwie trzecią i czwartą obserwacją wodniczki na Śląsku w bieżącym stuleciu i ok. 27–28 obserwacją po II Wojnie Światowej. Są to też jedyne udokumentowane śląskie obserwacje w czasach współczesnych. Aż dwie obserwacje wodniczki w przeciągu kilku dni w nieodległych od siebie lokalizacjach Górnego Śląska były dużym zaskoczeniem, zwłaszcza wobec niemal braku obserwacji gatunku w przeciągu ostatnich 40 lat.

Większość światowego arealu zarosłówek obejmuje środkową i północną Azję oraz północno-wschodnią Europę, gdzie najwyższe zagęszczenia osiąga w Rosji, Finlandii i w krajach bałtyckich

Fot. 6. Zaroślówka *Acrocephalus dumetorum*, maj–czerwiec 2020 r., Pyskowice (fot. S. Beuch)
Photo 6. Blyth's Reed Warbler, May–June 2020, Pyskowice

(Piha 2020). Obserwowany jest stały proces ekspansji gatunku w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim, połączony z dynamicznym wzrostem liczebności. Fińska populacja zwiększyła się pięciokrotnie od lat 1980., a w Estonii jest to gatunek lęgowy, którego populacja liczy obecnie 60 000–120 000 par. Gatunek skolonizował już większość terytorium Szwecji i Białorusi (Piha 2020). Przybywa również obserwacji z terenów Polski, choć tylko raz udało się udowodnić gniazdowanie na terenie kraju (Tumiel i Grygoruk 2011). Do 2014 r. dokonano w Polsce łącznie 208 stwierdzeń, najczęściej śpiewających samców. Wyraźny wzrost obserwacji nastąpił po 2010 r. kiedy to notowano regularnie ponad 20–30 obserwacji rocznie, rekordowo 50 stwierdzeń w 2017 r. (Sta-

warczyk i in. 2017, Chodkiewicz i in. 2020). Dominują stwierdzenia z północnej (zwłaszcza rejon Zatoki Gdańskiej) oraz północno-wschodniej części kraju (Podlasie, Warmia i Mazury). W innych regionach zaroślówka jest stwierdzana rzadko, bądź w ogóle. Najmniej stwierdzeń pochodzi z południa Polski. Trzech, jedynych do czasu opisywanej obserwacji, stwierdzeń na Śląsku dokonano w latach 2014 i 2015. Pierwszym stwierdzeniem zaroślówki w regionie było nagranie śpiewu 24.05.2014 nad Baryczą pod Miliczem (A. Wasińska), drugie dotyczyło śpiewającego samca we Wrocławiu-Zakrzowie 5.06.2014 (K. Koźlik), a trzecie miało miejsce 19.05–4.07.2015, kiedy to widziano samca w parze z samicą łożówki w Nowojowicach (pow. wrocławski) (K. Ostrowski; Wasińska i in. 2015). Sezon

2020 był wyjątkowy pod względem liczby i zasięgu obserwacji zaroślówki w Polsce. W maju i czerwcu tego roku odnotowano w całym kraju co najmniej 110 stwierdzeń (Kajzer i Sosnowski 2020), a więc ponad dwukrotnie więcej niż dotychczasowy rekord, a zasięg nalotu objął niemal wszystkie regiony kraju. Skutkiem tego były aż cztery kolejne stwierdzenia na Śląsku: opisywana tu obserwacja z Pyskowic (pierwsza dla Górnego Śląska), 8.06 śpiewający samiec w Ochli pod Zieloną Górą (P. Czechowski; pierwsza obserwacja w woj. lubuskim), 10–19.06 śpiewający samiec w Pszczynie (A. Wuwer i in.) oraz 28.06 w Otmuchowie (H. Sztwiertnia, pierwsze stwierdzenie w woj. opolskim). W dniach 21–25.06 obserwowano również samca w Zatorze (stawy Bugaj), pow. oświęcimski (M. Rowicki i in.), niedaleko granicy ze Śląskim Regionem Ornitologicznym, co było pierwszą obserwacją zaroślówki w woj. małopolskim (Stawarczyk i in. 2017).

Kolejne stwierdzenia zaroślówki na Śląsku były efektem niespotykanego dotąd nalotu gatunku w 2020 r., ale i też obserwowanej od kilku dekad ekspansji w głąb kontynentu europejskiego. Gatunek ten jest coraz częściej obserwowany również w Czechach, Słowacji i na Węgrzech (np. Trnka 2004, <http://fkcsoczdruhypos/acrdum>). Bardzo prawdopodobne, że w kolejnych latach obserwacji zaroślówki na Śląsku będzie przybywać. Prawdopodobnie rozwój węgierskiej populacji tamaryszki, również będzie skutkować częstszymi obserwacjami, co już wykazywane jest w Czechach i na Słowacji (<http://fkcsoczdruhypos/acrmel>).

Summary

In spring 2020 I recorded four sightings of three regionally extremely rare *Acrocephalus* warbler species in a small part of Upper Silesia. First I watched a Moustached Warbler *A. melanopogon* male on 13–16.04 in a reedbed on Świerklaniec Reservoir. It was the second record of the species in Silesia and the fourth in Poland. On 17–18.04 the Moustached Warbler was replaced by a male of Aquatic Warbler *A. paludicola* observed in exactly the same reedbed. Shortly afterwards, on 23.04, I saw another Aquatic Warbler male in a small flooded post-mining sinkhole in Bytom. Despite Poland being home to a large chunk of the species' global population, it is very rarely recorded outside of the breeding grounds. After WWII the Aquatic Warbler was observed in Silesia at least 26 times but only twice in the 21st century. The described sightings are therefore the 27th and 28th contemporary records in Silesia and probably the only documented ones. Finally, on 30.05–8.06 I watched a singing Blyth's Reed Warbler *A. dumetorum* male assisted by another individual (a female?) in Pyskowice. Birds stayed on a small section of a railway embankment overgrown with tall grass, reed and young black locust trees. It was the fourth Silesian record for the species and the first one for Upper Silesia. The Blyth's Reed Warbler is recorded annually in northern Poland but rarely in the south. In 2020 the species appeared with relative abundance across the country, which resulted in as many as four new sightings for Silesia.

Literatura

- Beuch S., Szlama D.** 2017. Ptaki zbiornika Dzierżno Duże w latach 2006–2017. Ptaki Śląska 24: 15–41.
- Chodkiewicz T., Chylarecki P., Sikora A., Wardecki Ł., Bobrek R., Neubauer G., Marchowski D., Dmoch A., Kuczyński L.** 2019. Raport z wdrażania art. 12 Dyrektywy Ptasiej w Polsce w latach 2013–2018: stan, zmiany, zagrożenia. Biuletyn Monitoringu Przyrody 20: 1–80.
- Chodkiewicz T., Ławicki Ł., Wylegała P., Beuch S., Aftyka S., Czechowski P., Czyż S., Dębowski P., Dylak A., Grygoruk G., Jankowski K., Kajzer Z., Matyjasiaś Ł., Smyk B., Wężyk M., Sikora A.** 2020. Kartoteka Rzadkich Ptaków w Polsce w roku 2018 – gatunki nielegowe. Ornis Pol. 61: 153–193.
- Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk S., Witkowski J.** 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Zakład Ekologii Ptaków, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Dyrz A.** 2020. Wodniczka. Monografie Przyrodnicze, vol. 24. Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- Flade M., Kalyakin M. V.** 2020. *Acrocephalus paludicola* Aquatic Warbler. W: Keller V., Herrando S., Vorisek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Marti D., Anton M., Klvanova A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change, European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona, s. 616.
- Kajzer Z., Sosnowski S.** 2020. Obserwacje rzadkich gatunków. Stwierdzenia: Wiosna 2020. Ptaki Polski 57 (3): 4–9.
- Keller V., Sokolov A. Y.** 2020. *Acrocephalus melanopogon* Moustached Warbler. W: Keller V., Herrando S., Vorisek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Marti D., Anton M., Klvanova A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change, European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona, s. 617.
- Obserwacje faunistyczne** 2018. Najważniejsze obserwacje awifaunistyczne na Śląsku w roku 2017. Ptaki Śląska 25: 168–188.
- Piha M.** 2020. *Acrocephalus dumetorum* Blyth's Reed Warbler. W: Keller V., Herrando S., Vorisek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Marti D., Anton M., Klvanova A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change, European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona, ss. 620–621.
- Smyk B., Stawarczyk S.** 2015. Zmiany składu gatunkowego awifauny Śląska w ciągu ponad 200 lat regionalnych badań ornitologicznych. Ptaki Śląska 25: 155–184.
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A.** 2017. Rzadkie ptaki Polski. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec.
- Szlama D., Belik K., Grochowski T., Kokoszka K., Kościelny H., Ochmann A., Ostański M., Skóra M., Wojtczak J.** 2006. Ptaki zbiornika Świerklaniec. Ptaki Śląska 16: 71–90.
- Tomasik Ł., Czyż B.** 2008. Trzecie stwierdzenie tamaryzki *Acrocephalus melanopogon* w Polsce. Not. Orn. 49: 54–56.
- Trnka A.** 2004. Výskyt trsteniarika krovinného (*Acrocephalus dumetorum*) v Európe – posúva sa hranica jeho rozšírenia ďalej na západ? Sylvania 40: 119–123.
- Tumiel T., Grygoruk G.** 2011. Pierwsze stwierdzenie lęgu zaroślowki *Acrocephalus dumetorum* w Polsce. Ornis Polonica 52: 288–291.
- Wasińska A., Koźlik K., Mazur K., Ostrowski K., Beuch S.** 2015. Zaroślowka *Acrocephalus dumetorum* nowym gatunkiem w awifaunie Śląska. Ptaki Śląska 22: 151–155.

<http://fkco.cz/druhypos/acrdum>. Dostęp w dniu: 30.09.2020.

<http://fkco.cz/druhypos/acrmel>. Dostęp w dniu: 30.09.2020.